DİJİTAL EKONOMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ: FRANSA YAKLAŞIMI

HAZIRLAYAN:
TEPAV
TİCARET ÇALIŞMALARI
MERKEZİ DİREKTÖRÜ
BOZKURT ARAN

Dijital teknoloji firmalarının vergilendirilmesi konusunda ilk yasal düzenlemeyi Fransa yaptı. Yasa geriye doğru yürüyerek 2019 başından itibaren geçerli olması dijital teknoloji firmalarının küresel ciroları 750 milyon Euro'yu ve Fransa'daki cirolarının 25 milyon Euro'yu geçmesi halinde Fransa'daki cironun yüzde 3 oranında vergiye tabi bulunmasını öngörüyor.

Fotoğraflar: *Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi*

Küresel ekonominin gelişmesinde gerçek ivme sağlayan dijital teknoloji beraberinde düzenlenmesi gereken bazı yeni sorunlar da getirmiştir. Bunlar arasında dijital teknoloji firmalarından alınacak "vergi" konusu öne çıkmıştır. Gerçekten konu dijital ortamda faaliyet gösteren firmalara uygulanacak verginin esaslarını düzenleyen ve Fransa Ulusal Meclisi'nde kabul edilen bir tasarının bu defa Fransa Senatosu'nda 11 Temmuz 2019 tarihinde kabul edilmesiyle yeni bir aşamaya gelmiştir. Tasarının Cumhurbaşkanı Macron'un onaylamasından sonra yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Böylece dijital teknoloji firmalarının vergilendirilmesi konusunda ilk yasal düzenlemeyi yapan Fransa ön almıştır.

Küresel anlamda vergi düzenlemelerinin genellikle bir asır önce oluşan temeller üzerine inşa edilmiş olmaları bakımından bu alanda önemli bir boşluk oluşmuştu. Firmaların fiziki olarak bulundukları ülkelerde vergilendirilmeleri esastı. Bu anlayış firmanın bir ülkede bir şekilde mevcut olmadan faaliyet yürütmesinin olanaksız olduğu anlayışından kaynaklanmaktaydı. Dijital teknoloji firmalarının küresel olarak sanal ortamı kullanarak fiziki olarak ülkelerde mevcut olmadan faaliyetlerini yürütmeye başlamaları ile vergi konusundaki yeni kuralların oluşturulması gereği doğmuştur.

Firmaların piyasa payı yüzde 54'e ulaştı

Geçtiğimiz dönem içinde dijital teknoloji firmalarının performansları, fabrika işyeri gibi fiziki ortamı kullanan firmaları geride bırakmışlardır. 2006 yılında Avrupa Birliğindeki en büyük 20 firmadan sadece bir tanesi dijital teknoloji firması iken bugün ilk 20 firmanın dokuzu dijital teknoloji firması olmuştur. Ayrıca bu firmaların piyasa payı yüzde 54'e ulaşmıştır. AB perakende piyasasında 2008 ila 2016 arasında ciro ortalama 1 artarken beş büyük teknoloji perakendeci firmasının geliri yüzde 32 artmıştır.

Dijital teknoloji sanal ortamı kullandığında, vergiye esas olan "değerin" nerede yaratıldığını belirlenmesinde güçlük olmaktadır. Bu hususta bir boşluk bulunmaktadır. Geleneksel vergi süreci basit anlatımla,

firmanın fiziki olarak bulunduğu ülkede kârın oluşması ile kurallara bağlanmaktaydı. Dijital firmalar ise faaliyetlerini elektronik ortamda yapmaları dolayısıyla ülke sınırlarını aşmakta ve bu nedenle kârın hangi aşamada nerede oluştuğunun ve ne kadar olduğunun belirlenmesinde zorluk bulunmaktadır. Mevcut uygulama vergi bakımından, dijital firmalarının iş yaptıkları ülkelerde değil fiziki olarak bulundukları ülkenin kurallarının geçerli olması şeklindedir.

Etkin bir uluslararası işbirliği ortamı oluştu

Esasen çok uluslu şirketlerle ilgili vergi konusu küresel düzeni her zaman meşgul eden bir konu olmuştur. Uluslararası kuralların belirlenmesi konusunda etkin bir işbirliğinin oluşturulmasına gayret edilmiştir.

G20 ülkeleri 2013 yılında yapılan zirve sonrasında vergi konusunda yeni kuralların oluşturulmasıyla ilgili konuda OECD'yi görevlendirmişti. Özellikle 2008 ekonomi krizinden sonra G20 ülkelerinin özenle üzerinde durdukları hususlardan birisi de OECD'nin vergi "matrahının aşındırılması ve kâr aktarılması" (Base Erosion and Profit Shifting-BEPS) konusu olmuştur. Bu alanda OECD'nin yaptığı program çerçevesinde etkin bir uluslararası işbirliği ortamı oluşmuştur. Diğer taraftan dijital teknoloji firmalarının vergilendirilmesine esas olacak kuralların belirlenmesi çalışmaları 129 ülkenin katılımıyla devam etmektedir. OECD Genel Sekreteri, Haziran 2019'da Fukuoka'da yapılan Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları toplantısında yaptıkları çalışmalar hakkında kapsamlı bilgi vermiştir. Buna göre çalışmaların çok taraflı anlaşma önerisi ile ilgili raporun tamamlanması için 18 aylık bir süre bulunmaktadır. G20 Maliye Bakanları ve Merkez Bankası Başkanları, "dijitalleşme" nedeniyle ortaya çıkan meydan okumaları giderecek şekilde çalışma programını 2020'de oydaşma halinde nihai raporu sunabilmek amacıyla sarf edilen gayretleri iki katına (redouble) çıkarmayı amaçladıkları "Ortak Bildiri "de yer almıştır. G20 Osaka Liderler zirvesinde de bu ifade aynen Ortak Bildiri'de yer almıştır.

Ülkelerin dijital teknoloji firmalarını düşük oranda vergi ödedikleri iddiası ile OECD tarafından 129 ülkenin müzakerelerine katıldıkları uluslararası çoklu anlaşma yürürlüğe girene kadar "ara çözüm" olarak ulusal mevzuat geliştirme arayışına girdikleri görülmektedir. Fransız Senatosu'nda kabul edilen yasayı bu yönüyle değerlendirmek olasıdır.

Fransa'daki vergi düzenlemesi

Fransa Senatosu 11 Temmuz 2019 tarihinde dijital hizmetler vergisini (digital services tax) kabul etmiştir. ABD Ticaret Temsilcisi buna tepki olarak, Fransız yasasını Çin ile ticaret anlaşmazlıklarında yaptıkları şekilde incelemeye alacaklarını belirtmiştir. Fransız Maliye Bakanı Bruno Le Maire, Fransa'nın egemen bir ülke olarak vergi konularında kendi kararını vermek durumunda olduğunu belirtmiş ve OECD'de yürütülmekte olan çalışmanın "güvenilir anlaşma" ile sonuçlanması durumda bu konudaki Fransız yasasını fesih edecekleri sözünü tekrarlamıştır. Fransız Bakan Nisan ayında verdiği demeçte büyük dijital firmalarının küçük ve orta ölçekli Fransız firmalarında 14 puan altında vergi ödediklerini de açıklamıştı.

Kabul edilen yasa geriye doğru yürüyerek 2019 başından itibaren geçerli olması, dijital teknoloji firmalarının küresel ciroları 750 milyon Euro'yu ve Fransa'daki cirolarının 25 milyon Euro'yu geçmesi halinde Fransa'daki cironun yüzde 3 oranında vergiye tabi bulunması öngörülmektedir.

İngiltere'nin de Fransa gibi bu firmalardan alınan vergiyi belirlemek için bir taslak hazırladığı ancak 2020'den sonra uluslararası düzenlemenin gerçekleşmemesi halinde yasalaşma sürecini başlatacağı belirtilmektedir.

Avrupa Birliği'nin yaklaşımı

Teknoloji firmaları AB ülkelerinin tama-

mında faaliyet gösterdikleri halde vergilendirilmeleri sadece firmanın fiziki olarak bulunduğu ülkede yapılmaktadır. AB, bu firmaların tek pazarı, alt yapıyı ve düzenleyici kurallardan yararlanmalarına rağmen kârın ve dolayısıyla vergilendirmeye esas teşkil edecek matrahın sadece firmanın fiziki olarak bulunduğu tek bir ülkede hesaplanmasının adil olmadığını belirtmektedir.

Estonya'nın Dönem Başkanlığı sırasında Almanya, İtalya, Fransa ve İspanya birlikte girişimde bulunarak AB Komisyonu'nun bir çalışma yaparak, dijital teknoloji firmasının merkezinin bulunduğu ülke yerine verginin karın yaratıldığı ülkelerde alınmasını sağlayacak "dengeleme vergisi" (equlisation tax) düzenlemesini önermişlerdir.

AB Komisyonu dijital tek pazar için adil ve etkin vergi sistemine ilişkin hazırladığı rapora dayanarak 2018 Mart'ında bir belge yayınlanmıştır.

Buna göre;

➢ AB ülkelerinde internet ortamında 20 milyar e-mail, 650 milyon online arama yapılmasının yaşamı dönüştürdüğü ancak küresel vergi kurallarının bir asır önce şekillendiği ve dijital ekonominin gerisinde kaldığı;

➢ Dijital ortamda faaliyet gösteren firmalar ortalama yüzde 9.5 oranında vergiye tabi olurken geleneksel firmalar yüzde 23.2 oranında vergiye tabi bulunduğu;

➢ Bir firmanın vergiye tabi olmasının ancak fiziki olarak bulunduğu ülkede sağladığı kârın hesaplanması ile mümkün olduğu;

➢ Mevcut vergi kurallarının dijital ortamda kârın nerede ve ne şekilde oluştuğunun belirleyemediğini bu bakımdan değerin yaratıldığı yer ile bu değerin vergilendirildiği yer arasında uyumsuzluk bulunduğunu;

➢ Kârın ve değerin yaratıldığı ülkede verginin alınması gerektiği;

➢ Dijital ekonomide değerin yaratılmasında, son tüketici ile ilgili kullanıcı verisinin kullanılarak pazar analizlerinin ve reklamların üretilmesinin kârın ve değerin oluşmasına olanak sağladığı;

➢ Ancak mevcut kurallarla tüketici verisi kullanılarak yaratılan değerin sadece dijital firmanın merkezinin bulunduğu ülkede vergilendirilmesinin yetersiz olduğu;

➢ Şirketin fiziki merkezinin bulunmasa dahi o ülkeden sağladığı kârın o ülke tarafından vergilendirilmesinin sağlanmasının adil olacağı;

➢ Bunun için dijital teknoloji firmalarının fiziki merkezleri dışında vergilendirilebileceği ve bununla ilgili dijital mevcudiyetin belirlenmesi konusunda kurallar geliştirileceği;

➢ Bu çalışmayı da OECD ile yakın işbirliği içinde sürdüreceği ifade edilmektedir.

Dijital teknoloji firmalarının fiziki merkez olarak en düşük vergi oranına sahip ülkeleri göstermeleri durumunda tüm AB ülkelerinde faaliyet gösterdikleri halde, sadece vergi sorumluluğu bakımından tek bir ülkeye muhatap olmaları tartışma konusu olmaktadır. AB'de "dijital tek pazar" yönelme arayışları ivme kazanmaktadır.

ABD'nin yaklaşımı

ABD Ticaret Temsilciliği 10 Temmuz 2019 tarihinde yaptığı açıklamada "ABD'nin diğer ülkelerle birlikte giderek artan dijital küresel ekonominin uluslararası vergi sistemine getirdiği meydan okumaları karşılamak üzere OECD'de çok taraflı bir anlaşmaya ulaşmaya çaba harcamaya devam edeceğini" ifade etmiştir. Açıklamada Fransa'da önerilen verginin yapısı ve verilen demeçler dikkate alındığında, ABD firmalarının adil olmayan bir şekilde hedef alındığını gösterdiği ve Başkanın bu konuda ABD Ticaret Temsilciliği'ne bu ayrımcı ve mantıksız yasanın ABD ticaretine getireceği külfetin araştırılması talimatını verdiği belirtilmektedir.

Dijital teknoloji firmalarının en büyüklerinin Amerikan kökenli olmaları dolayısıyla yeni kural geliştirilmesi konusuna ABD genel olarak olumlu bakmakla ve alanda OECD'nin öncülük etmesini onaylamakla beraber ihtiyatlı yaklaşmaktadır. ABD'li Alphabet-Google, Apple, Amazon ve Facebook gibi dev teknoloji firmaları söz konusudur. Küresel ticaret ile ilgili en saygın kuruluşlar arasında kabul edilen "Peterson Institute For International Economics"ın 2018 Haziran'ında yayınladığı rapor Amerikan görüşlerini açıklaması bakımından önemlidir.

Raporda küresel elektronik ticaretin 2012 yılında 19,3 trilyon ABD Doları'ndan 2016 yılında 27,7 trilyon ABD Doları'na yükselmesinin ana nedenini bu alandaki hükümet engellerinin olmamasına bağlamakta ancak durumun değişmeye ve engellerin ortaya çıkmaya başladığını ifade etmektedir. Buna göre AB iki tür vergi uygulamayı amaçlamaktadır. İlki dijital teknoloji firmalarının AB ülkelerinde sağladıkları ciroları üzerinden alınacak vergi, diğeri ise bu firmaların karları üzerinden alınan vergi.

Raporda AB tarafından dijital hizmetler vergisi (digital services tax) olarak sunulan önerinin hukuki bakımından yerli ve yabancı firmalar arasında bir ayırıma neden olduğu için temelde "gümrük tarifesi" işlevini üstleneceği ifade edilmektedir. Bu yaklaşımın Hizmet Ticaret Genel Anlaşması'nın (General Agreement on Trade in Services – GATS) ülkede mukim yabancı firmalara "ulusal muamele" ilkesini de çiğnediği belirtilmektedir.

Sonuç

Dijital teknoloji firmalarının sanal ortamda faaliyet göstererek fiziki olarak bulunmadıkları ülkelerde ürettikleri değerlerin vergilendirilmesi konusu küresel ticaret gündemini giderek daha fazla meşgul edecektir. Ayrıca çok uluslu dev dijital teknoloji firmalarının yasalardaki bulunan boşluklardan yararlanarak düşük oranda vergi ödemeleri konunun çözüme kavuşturulmasına değin gündemdeki yerini koruyacağı anlaşılmaktadır. Bir araştırmaya göre Amazon'un 2018 tarihinde vergi ödemediği belirtilmektedir.

Fiziki olarak bulunmasalar da sanal ortamdaki mevcudiyetleri dolayısıyla ürettikleri bilginin reklam veya tüketici eğilimlerini belirlemeleri gibi süreçleri kullanarak bu ülkelerde yarattıkları değerin de vergilendirilmesi gerektiği düşüncesi giderek kabul görmektedir.

Türkiye OECD çerçevesinde çok taraflı çalışmalara katılmaktadır. Türkiye'de tüketiciler, bankalar, nakliye ve diğer ilgili firmalar tarafından dijital alt yapı yaygın olarak kullanılmakta olduğundan elektronik ticaret ortamı hızlı bir yükseliş göstermektedir. Bölgesinde etkin bir konuma gelmeye aday bu firmaların çok uluslu firmalarla rekabet edebilmeleri en azından vergilendirilme sürecinde bir zafiyet yaşamamaları ile bağlantılıdır. Bu bakımdan OECD çalışmalarının yakinen izlenmesi ve çok taraflı bir oydaşmanın sağlanamayacağının anlaşılması durumunda farklı arayışlara gidilmesi uygun olacaktır.